

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Digitalizacija in trajnostnost – sedanje stanje in potreba po okrepanju z vidika civilne družbe

(raziskovalno mnenje)

(2020/C 429/24)

Poročevalec: **Peter SCHMIDT**

Soporočevalec: **István KOMORÓCZKI**

Zaprosilo	nemško predsedstvo Sveta EU, 7. 4. 2020
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	31. 8. 2020
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	17. 9. 2020
Plenarno zasedanje št.	554
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	216/2/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) poziva k politikam, s katerimi bi dodatno utrdili digitalno gospodarstvo, ki odraža naše družbene vrednote, da bi tako zagotovili **čim bolj vključujoče** digitalno gospodarstvo blaginje, ki bi delavcem, potrošnikom, MSP, velikim gospodarskim družbam in nepridobitnim gospodarskim akterjem omogočalo enake koristi, zlasti na podeželju. Te politike vključujejo:

- razvoj **fiskalne politike**, ki bo zagotavljala, da bodo digitalna podjetja plačevala pravični delež davkov,
- nadgradnjo Splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR), da bi pripravili posebno **zakonodajo o varstvu podatkov na delovnem mestu**, v družbenih medijih in pri e-trgovanju,
- prilagoditev veljavne zakonodaje na področju konkurence in monopola, da bi uredili trge digitalnih platform,
- spodbujanje odprtokodne programske opreme in aplikacij,
- uporabo pristopa „javni denar – javni podatki“, da bodo podatki raziskav, financiranih iz javnih sredstev, dostopni javnosti,
- razvoj politike EU glede strateškega upravljanja podatkov, vključno z novo zakonodajo o „javnih podatkovnih trustih“.

1.2 EESO poziva nacionalne in lokalne vlade, naj podprejo združene delitvene platforme. Poziva tudi k preglednim, poštenim in okolju prijaznim proizvodnim verigam IKT, ambicioznim energetske standardom in razširitvi direktive EU o okoljsko primerni zasnovi ter poziva Komisijo, naj:

- prilagodi zakonodajo EU, tako da bo spletno nakupovanje bolj trajnostno, in pripravi odgovorne politike na področju embalaže, dostave in vračila paketov,
- male ponudnike na trgu zaščiti pred monopolnimi platformami,
- razvije celovit sklop meril in kazalnikov za trajnostne proizvode na področju programske opreme ter elektronski potni list izdelka,

— izboljša Splošno uredbo o varstvu podatkov v zvezi z zadostnostjo in povezovanjem podatkov,

— uvede omejitve za spletno oglaševanje, da se vzpostavi prostor brez oglasov.

1.3 Pandemija COVID-19 je povzročila nenaden in znaten upad prometa, proizvodnje in potrošnje, zaradi večje uporabe IKT pa se je zmanjšala poraba energije v delovnih procesih in vsakdanjem življenju. EESO poziva k pripravi ustreznih ukrepov politike, s katerimi bi prispevali k utrditvi teh pozitivnih vidikov po pandemiji. S tem se seveda postavljajo širša vprašanja energetske učinkovitosti „oblaka“ in podatkovnih centrov, ki ga omogočajo. Na primer:

— popis podatkovnih centrov EU (ki bi zajemal energetske učinkovitost, življenjski cikel, gradbeni material itd.) in uvedba pristopa energetske najučinkovitejših proizvodov (angl. top-runner scheme), da bi energetske najučinkovitejši podatkovni centri postali pravilo,

— zahteva, da novi podatkovni centri v celoti delujejo na energijo iz obnovljivih virov,

— uporaba umetne inteligence za podporo podnebnemu in energetskega prehodu,

— priprava predlogov ukrepov za trajnostne rešitve na podlagi umetne inteligence.

1.4 EESO priznava osrednji pomen trajnostnega razvoja pametnih mest, vključno z inovativnimi pristopi k integrirani mobilnosti, energetiki in turizmu.

2. Ozadje in podlaga

2.1 Za to mnenje je zaprosilo nemško predsedstvo Sveta. Njegov namen je proučiti svetovna **megatrenda digitalizacije in trajnostnosti** z vidika evropske organizirane civilne družbe. EESO pozdravlja ta pristop k usklajevanju zelenega in digitalnega prehoda, saj je to usklajevanje ključno za prihodnjo blaginjo in odpornost Evrope.

2.2 EU se je v celoti zavezala k uresničevanju **Agende 2030 OZN** ⁽¹⁾ in njenih **17 ciljev trajnostnega razvoja** ter deluje v okviru mednarodnih podnebnih sporazumov, kot je **Pariški sporazum** ⁽²⁾. Za zagotovitev njihovega ustreznega izvajanja mora EU pripraviti in dokončati krovno strategijo trajnostnega razvoja.

2.3 EESO pozdravlja **evropski zeleni – in socialni – dogovor** ⁽³⁾ ter s tem povezan Sklad za pravični prehod, ki naj bi zagotovila obsežne naložbe, potrebne za pravičen prehod na podnebno nevtralno gospodarstvo. EESO meni, da je **evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo** ⁽⁴⁾ ključna za uresničitev ciljev novega **akcijskega načrta EU za krožno gospodarstvo** ⁽⁵⁾, in se veseli nadaljnjega sodelovanja. Poudarja, da mora EU zagotoviti, da bo digitalizacija pripomogla k uresničevanju evropskega zelenega dogovora.

2.4 EESO pozdravlja sveženj za okrevanje in obnovo EU z naslovom „**Next Generation EU**“ ⁽⁶⁾, namenjen podpori tistim, ki jih je kriza zaradi COVID-19 gospodarsko najhuje prizadela.

2.5 Pandemija COVID-19 je priložnost za razmislek o tem, **kako lahko preoblikujemo in z inovacijami prenovimo gospodarstvo**, da bi bilo bolj okoljsko in socialno trajnostno; kriza EU ne bi smela odvrniti od njenih zelenih in trajnostnih ciljev.

2.6 EESO je že pozval k trajnostnemu in vključujočemu **gospodarstvu blaginje** ⁽⁷⁾, ki deluje v korist ljudi in planeta; to vključuje ustrezno uporabo digitalizacije za doseg tega cilja.

⁽¹⁾ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

⁽²⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/SL/COM-2019-640-F1-SL-MAIN-PART-1.PDF>

⁽⁴⁾ Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo, <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>.

⁽⁵⁾ Akcijski načrt za krožno gospodarstvo, <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/>.

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_1_en.pdf

⁽⁷⁾ Mnenje EESO *Trajnostno gospodarstvo, kakršno potrebujemo*, UL C 106, 31.3.2020, str. 1.

2.7 EESO meni, da je sistematičen pristop EU k **trajnostni potrošnji** ⁽⁸⁾ eden bistvenih gradnikov strateške vizije EESO za trajnostno gospodarstvo blaginje, v katerem ne bo nihče zapostavljen.

2.8 EESO zagovarja **evropski pristop k digitalni prihodnosti** ⁽⁹⁾, ki temelji na evropskih socialnih vrednotah in etičnih standardih. S tem bi zagotovili izkoriščanje digitalnih priložnosti za gospodarstvo, hkrati pa zaščitili našo zasebnost in možnost samoodločanja ter spoštovali meje planeta.

2.9 Komisija je v nedavno objavljeni **beli knjigi o umetni inteligenci** ⁽¹⁰⁾ predlagala strategijo za zagotavljanje uvajanja umetne inteligence v EU. EESO podpira cilje Komisije, da bi EU na področju raziskav in razvoja umetne inteligence postala vodilna v mednarodnem merilu, s čimer bi se izboljšala njena svetovna konkurenčnost ⁽¹¹⁾. Hkrati bi EESO želel, da je strategija za umetno inteligenco bolje vključena v trenutne strategije EU za trajnostnost.

2.10 EESO poziva vse deležnike, naj razmislijo o **vplivih digitalizacije na različne sektorje in cilje trajnostnega razvoja** v smislu osnovne infrastrukture, opolnomočenja in preobrazbe.

3. V smeri socialno, okoljsko in ekonomsko upravičene digitalizacije

3.1 Razmislek med premorom, ki ga je povzročila pandemija COVID-19, vodi do jasne ugotovitve, da je treba pri trajnostni digitalni revoluciji upoštevati človeške dejavnike in ohraniti tudi nedigitalne rešitve ter natančno oceniti tveganja s posebnim poudarkom na odpornosti. Posebna prednostna naloga bo odprava digitalne vrzeli med državami in znotraj njih po vsem svetu, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti državam članicam in upoštevati možnosti širitve. Za odpravo digitalne vrzeli znotraj držav članic so potrebne javne in zasebne naložbe. Med pandemijo so se pokazale priložnosti in slabosti digitalne komunikacije, zlasti za prebivalce podeželskih območij.

3.2 To mnenje se osredotoča na cilje trajnostnega razvoja št. 8 (dostojno delo), št. 12 (proizvodnja in poraba) in št. 13 (podnebni ukrepi) ⁽¹²⁾, torej tesno povezuje dejavnike okoljske in socialne trajnostnosti. Uskladitev teh pomislekov je ključna za digitalizacijo, ki deluje v korist vseh. Druge pomembne teme, na katere se osredotoča, vključujejo digitalno izobraževanje (cilj trajnostnega razvoja št. 4), pametna mesta (cilj št. 11) in e-zdravje (cilj št. 3). Odbor priporoča podrobnejšo analizo teh področij v okviru civilne družbe v prihodnjem delu EESO.

3.3 Zaradi pandemije so se številna rutinska opravila spremenila v obsežen terenski preizkus uvajanja digitalizacije: vlade so začasno zaprle šole, učence, dijake, študente in učitelje pa prosile, naj delajo prek spleta, medtem ko so delodajalci morali hitro prilagoditi svoj pristop k delu na daljavo. Med postopnim odpravljanjem omejitev je treba razmisliti, v kakšnem obsegu je digitalizacija zaželen in primerna, in o tem, kako bi lahko pri tem ohranili pravičnost znotraj generacije in med generacijami v skladu s cilji trajnostnega razvoja.

EESO poziva vse deležnike, naj razmislijo o vplivu tega nepričakovanega digitalnega preskoka v okviru treh razsežnosti digitalizacije: osnovne infrastrukture, opolnomočenja in preobrazbe. Za ponazoritev naj služi primer našega izobraževalnega in delovnega okolja, vendar Odbor priporoča njegovo uporabo v smislu hevrističnega pristopa na drugih področjih, da se zajamejo te tri razsežnosti z njihovimi koristmi in tveganji.

3.3.1 Osnovna digitalna infrastruktura

Čeprav se nam zdi samoumevno, da internet številnim Evropejcem omogoča skoraj univerzalen dostop do znanja, si moramo še naprej prizadevati za izboljšanje kakovosti, varnosti, zanesljivosti, odprtosti in dostopnosti spletnih storitev. Ko vstopamo v dobo, v kateri vse bolj prevladuje umetna inteligenca, je bistveno analizirati znanstvene, družbene in pedagoške izkušnje in rezultate teh nepričakovanih razmer ob upoštevanju nedavnega poročila Unesca o umetni inteligenci ⁽¹³⁾. Že zdaj se zavedamo, da na tem področju obstajajo pomembne socialne neenakosti, vključno s pomanjkanjem elektronskih naprav, nezadostnim usposabljanjem in slabo poveztivostjo.

⁽⁸⁾ Mnenje EESO *Strategija EU za trajnostno potrošnjo* (glej stran 51 tega Uradnega lista).

⁽⁹⁾ Mnenje EESO *Oblikovanje digitalne prihodnosti Evrope* (UL C 364, 28.10.2020, str. 101).

⁽¹⁰⁾ Bela knjiga o umetni inteligenci – evropski pristop k odličnosti in zaupanju, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0065&qid=1596786588272&from=EN>.

⁽¹¹⁾ Konkurenčnosti v tem okviru ne smemo opredeljevati zgolj po kvantiteti, temveč tudi po kvaliteti, da se uravnotežijo gospodarska blaginja, okoljski vidiki in socialno vključevanje.

⁽¹²⁾ V skladu s sedmim letnim pregledom korporativnega poročanja in razkrivanja podatkov o okoljskih, socialnih in upravnih vprašanjih za leto 2019 Svetovnega poslovnega sveta za trajnostni razvoj so to najpogostejše navajani cilji trajnostnega razvoja.

⁽¹³⁾ UNESCO: *Steering AI and advanced ICTs for knowledge societies: a Rights, Openness, Access, and Multi-stakeholder Perspective* (Usmerjanje umetne inteligence in naprednih tehnologij IKT za družbe znanja: vidik pravic, odprtosti, dostopa in več deležnikov).

V skladu s previdnostnim načelom lahko morebitni negativni dejavniki vključujejo več časa, preživetega pred zasloni, izpostavljenost napravam na splošno, nepravilno telesno držo, sevanje, pomisleke v zvezi z vplivom omrežja 5G na zdravje, lažne novice, internetne goljufije, kibernetško nadlegovanje in vprašanja nadzora – vse to pa zahteva resne dodatne raziskave.

3.3.2 Digitalizacija kot orodje za opolnomočenje

Kot pozitivno stran dogajanja lahko izpostavimo, da se je na dramatičen način pokazal potencial digitalizacije kot orodja za opolnomočenje v vsakdanjem življenju. Informacije so na primer takoj dostopne, kar nam omogoča neodvisno, vseživljenjsko učenje in prožno delo. Vsestransko in bogato okolje vključuje avdio in video vsebine, besedila, animacije, virtualna okolja za usposabljanje, klepet v živo ter razširjeno in virtualno resničnost v zvezi s širokim razponom tem, vse to pa je mogoče prilagoditi našemu urniku in potrebam ne glede na to, ali smo učenci, študentje, zaposleni ali če zgolj želimo pridobiti nova znanja ali spretnosti.

Internet je tudi katalizator družbenih gibanj. Njegov vpliv se je pokazal zlasti pri spodbujanju ljudi k političnemu ali okoljskemu aktivizmu, kot so Petki za prihodnost, pa tudi pri zelo odmevnih demonstracijah v Hongkongu v zadnjih letih.

Hkrati se zavedamo, da uporaba „visokotehnološke“ digitalizacije ne prispeva nujno k večji trajnostnosti, saj tehnološko manj napredni pristopi, ki jih denimo uporabljajo domorodne skupnosti ali skupine starejših, velikokrat vključujejo nedigitalne in bolj trajnostne rešitve.

3.3.3 Digitalizacija kot orodje za preobrazbo

Izkušnje, ki smo jih pridobili v tem „svetovnem eksperimentu“, so odlična priložnost za sklepanje, kako bo to vplivalo na prihodnji razvoj, na primer na oblikovanje idealne kombinacije prilagojenega učenja na daljavo in izobraževanja v izobraževalnih ustanovah. Najvišje uvrščene ustanove na svetu že ponujajo množične odprte spletne tečaje v sodelovanju s platformami, kot je Coursera, ki vsem omogočajo nekatere koristi sanjskih univerz.

Okoljske in družbene posledice so izjemne. Znatno se je zmanjšalo število poslovnih potovanj, kar je privedlo do manjše onesaženosti zraka in okolja na splošno, zmanjšale pa so se tudi ravni hrupa in stresa za ljudi. Nekateri od teh novih vzorcev se bodo verjetno ohranili tudi po okrevanju. Številni ljudje so lahko preživeli več časa doma oziroma z družino in se osredotočili na lokalne dobavitelje, kot so kmetijske trgovine, čeprav je bilo za nekatere to obdobje tudi zelo težko.

V smislu infrastrukture je to odlična priložnost za analizo skupnostnih naložb in stroškovne učinkovitosti ter razmislek v zvezi s tem.

3.4 Cilj trajnostnega razvoja št. 8: dostojno delo in gospodarstvo blaginje

Digitalizacija ima velik potencial za gospodarstvo blaginje, toda koristi so razporejene neenakomerno in obstaja tveganje, da se bo vse večji delež kapitala in premoženja nakopičil v rokah maloštevilnih akterjev. Večina digitalnih platform in podjetij za programsko opremo je v ZDA in Aziji⁽¹⁴⁾. Evropska MSP so odvisna od njihovih storitev in na primer z odpremo Amazona (Fulfillment by Amazon) izgubijo delež svojega prometa zaradi plačevanja licenčnin. Da bi se zoperstavili temu trendu v smeri oligopolizacije, je treba v Evropi vzpostaviti vključujoče gospodarstvo blaginje. EESO podpira razvoj **fiskalne politike**, ki bo zagotavljala, da bodo digitalna podjetja plačevala pravični delež davkov⁽¹⁵⁾.

3.4.1 Digitalizacija in njeni učinki na zaposlovanje

Digitalizacija v delovnem okolju ponuja veliko priložnosti za želeno racionalizacijo dela⁽¹⁶⁾, na primer z uporabo „kobotov“⁽¹⁷⁾, vključuje pa tudi nekatera tveganja, če je ne bomo trdno zasidrali v evropske socialne vrednote in etične standarde z uporabo pristopa „nadzor v rokah človeka“. Posebni izzivi v tem okviru so:

⁽¹⁴⁾ Na primer Google/Alphabet, Apple, Facebook, Amazon in Microsoft v ZDA ter Alibaba in Tencent na Kitajskem.

⁽¹⁵⁾ Kot je na primer davek na digitalne storitve, ki je bil uveden v Franciji, vendar se je štel za diskriminatornega do podjetij iz tretjih držav.

⁽¹⁶⁾ Racionalizacija z robotizacijo, avtomatizacijo, umetno inteligenco, izboljšavami delovne učinkovitosti in sektorskimi spremembami.

⁽¹⁷⁾ Kobot je sodelovalni robot, ki lahko dela skupaj z ljudmi in prevzema ponavljajoče se, nezaželene ali nevarne naloge ter ustvarja nove naloge, ki dajejo večje zadovoljstvo.

- premik v **razmerju med številom delovnih mest in prihodki** v novih poslovnih segmentih, ker digitalna podjetja ustvarijo več prometa z manj delovnimi mesti; večina znanstvenih študij predpostavlja, da bodo *neto učinki* digitalizacije na trgu dela povzročili večjo brezposelnost ⁽¹⁸⁾, ⁽¹⁹⁾, ⁽²⁰⁾, ⁽²¹⁾, ⁽²²⁾, ⁽²³⁾;
- prekarizacija delovnih mest, zaradi katere bo imelo verjetno manj ljudi zadovoljiva in dobro plačana delovna mesta, vedno več ljudi pa se lahko znajde v negotovih pogojih zaposlitve v tako imenovanem gospodarstvu priložnostnih del, za katero so značilni delo s krajšim delovnim časom, kratkoročne pogodbe ali pogodbe brez zagotovljene minimalne delovne obveznosti ⁽²⁴⁾, ⁽²⁵⁾, ⁽²⁶⁾, ⁽²⁷⁾, ⁽²⁸⁾;
- polarizacija prihodkov zaradi padca deleža bruto domačega proizvoda (BDP), pripisanega plačam, in hkratnega povečanja deleža prihodkov iz naložb ⁽²⁹⁾, ⁽³⁰⁾, ⁽³¹⁾, ⁽³²⁾. Zaradi te polarizacije prihodkov se lahko zniža kupna moč ⁽³³⁾, ⁽³⁴⁾, ⁽³⁵⁾;
- trend v smeri zunanjega izvajanja dela in nadzora nad delom. Predvidene koristi od večje samostojnosti pri delu od doma ne smejo biti pridobljene s škodovanjem interesom zaposlenih (npr. varno delovno mesto, stabilni pogoji dela, pravica do odklopa in varstvo podatkov na delovnem mestu). EESO zato poziva k strogi razlagi Splošne uredbe EU o varstvu podatkov in predlaga sprejetje posebne zakonodaje o varstvu podatkov na delovnem mestu;
- ciljna uporaba umetne inteligence za izboljšanje delovanja trga dela, npr. s predvidevanjem potreb po znanjih in spretnostih ali učinkov na delovni čas in pogoje dela, da bi dosegli gospodarstvo blaginje. (To lahko vključuje razmislek glede uvedbe temeljnega dohodka, skrajšanja polnega delovnega časa ali dajatev za slabo plačana delovna mesta.)

3.4.2 Moč na podlagi kopičenja podatkov

Zaradi krepitve „digitalnih velikanov“ z monopolizacijo in oligopolizacijo je prišlo do izkrivljanja konkurence. Poleg tega ima koncentracija informacij in znanja posledice za politično suverenost in osebno samoodločanje, saj je velik delež internetnega prometa (npr. osebni podatki, podatki v zvezi s trgom, novice in javni diskurz) v rokah maloštevilnih podjetij za informacijsko tehnologijo (iz tretjih držav). EESO poziva Komisijo, naj prilagodi veljavno zakonodajo na področju konkurence in monopola, da se uredijo trgi digitalnih platform ⁽³⁶⁾. EESO prav tako opozarja na pomen zaščite pravic državljanov v okviru Splošne uredbe o varstvu podatkov ter potrebo po odprti obravnavi izkoriščevalnega vidika nadzorovalnega kapitalizma in razpravi o njem.

⁽¹⁸⁾ Muro, Maxim in Whiton, Automation and Artificial Intelligence: How machines are affecting people and places, 2019.

⁽¹⁹⁾ Frey in Osborne, The future of employment: How susceptible are Jobs to Computerisation?, 2013. Avtorja ne podajata natančnih navedb o tem, kako hitro bi se lahko ta proces odvil, temveč precej nejasno omenjata eno do dve desetletji.

⁽²⁰⁾ Ziehran, Gregory in Arntz, The risk of automation for jobs in OECD countries: a comparative analysis, delovni dokument OECD: socialna vprašanja, zaposlovanje in migracije, 2016.

⁽²¹⁾ Mednarodna zveza za robotiko: The Impact of Robots on Productivity, Employment and Jobs, 2017.

⁽²²⁾ Ziehran, Gregory in Arntz: Racing With or Against the Machine?, 2016.

⁽²³⁾ Svetovni gospodarski forum: Future of Jobs Report, 2018.

⁽²⁴⁾ Muntaner, Digital Platforms, Gig Economy, Precarious Employment, and the Invisible Hand of Social Class, 2018.

⁽²⁵⁾ Za tipologijo platform za množično zunanje izvajanje glej Howcroft in Bergvall-Kåreborn, A Typology of Crowdwork Platforms, 2019.

⁽²⁶⁾ Uws in drugi, Crowd work in Europe: Preliminary results from a survey in the UK, Sweden, Germany, Austria and the Netherlands, 2016.

⁽²⁷⁾ Berg, Income security in the on-demand economy: Findings and policy lessons from a survey of crowdworkers, 2015.

⁽²⁸⁾ Bartmann, The Return of the Servant, 2016.

⁽²⁹⁾ Vključno z vrednostjo za delničarje in dividendami od digitalnih platform, vodilnih podjetij na področju umetne inteligence, robotizacije itd.

⁽³⁰⁾ Stockhammer, Determinants of the Wage Share, 2017.

⁽³¹⁾ Hudson, The Road to Debt Deflation, Debt Peonage, and Neofeudalism, 2017.

⁽³²⁾ Lange/Santarius, Smart Green World? Making Digitalisation Work for Sustainability, 2020.

⁽³³⁾ Glej Staab, The consumption dilemma of digital capitalism, 2017.

⁽³⁴⁾ Summers, Larry Summers at IMF Economic Forum, 2013.

⁽³⁵⁾ Teulings in Baldwin, Secular Stagnation: Facts, Causes and Cures, 2014.

⁽³⁶⁾ Npr. iskalniki ali internet stvari, e-trgovanje in platforme družbenih medijev.

Poleg tega platforme, kot je Amazon, vse bolj delujejo kot udeleženci na trgu znotraj lastnih trgov, hkrati pa nadzirajo gospodarsko infrastrukturo (tj. nakupovalno platformo, distribucijske kanale in oglaševanje), prek katere svoje proizvode ponuja več tisoč konkurenčnih prodajalcev. Amazon te podatke tretjih prodajalcev uporablja za promocijo lastnih proizvodov, zato so konkurenti v slabšem položaju ⁽³⁷⁾. Z revizijo konkurenčnega prava EU v skladu z indijsko uredbo o neposrednih tujih naložbah ⁽³⁸⁾ bi lahko take škodljive prakse odkrili in kaznovali.

Zagotavljanje nevtralnosti novih trgov digitalnih platform ⁽³⁹⁾ je ključno za zagotavljanje poštenih pogojev za vse udeležence na trgu. EESO predlaga predpise o „naravnih monopolih“ v digitalnem gospodarstvu, da se zagotovi, da jih bodo upravljali civilna družba ali javne oblasti ⁽⁴⁰⁾. To vključuje interoperabilnost konkurenčnih platform, da se zagotovi konkurenčnost na digitalnem trgu, na primer z zakonodajo o obveznih vnaprej opredeljenih vmesnikih za izmenjavo informacij.

3.4.3 Upravljanje podatkov: na poti k strateški politiki EU za upravljanje podatkov

EESO poziva Komisijo in države članice EU, naj spodbujajo odprtokodno programsko opremo in aplikacije kot orodja za spodbujanje poslovnih modelov in aplikacij, ki omogočajo odprt dostop in pravično delitev koristi.

Poleg tega se EESO zavzema za pristop „javni denar – javni podatki“, v skladu s katerim bi morali biti podatki iz projektov raziskav in razvoja, ki se financirajo z javnimi sredstvi, na voljo na primer v skladu z licenco Creative Commons ali javno licenco.

EESO poleg tega predlaga razvoj strateške politike EU za upravljanje podatkov, da se doseže ravnoesje med omogočanjem čim večje odprtosti podatkov in zagotavljanjem, da javnogospodarski akterji in MSP ne bi izgubili svojega temeljnega posla zaradi velikih internetnih in podatkovnih podjetij. V preteklosti so odprti podatki enostransko koristili velikim internetnim podjetjem. EESO poziva k ustanovitvi „javnih podatkovnih trustov“, ki bi delovali kot posredniki med akterji, ki zagotavljajo podatke, in/ali tistimi, ki nameravajo podatke uporabiti. Vzpostavili bi lahko različne podatkovne truste za podatke, povezane z mobilnostjo, z mesti itd. Potrebna je nova zakonodaja, da se uvedejo javna pooblastila za vladne organizacije ali organizacije civilne družbe, ki bi gostile takšne podatkovne truste ter tudi odločale o dostopu do njih in delitvi koristi od proizvodov in storitev. Pri podatkih, pomembnih za javne storitve, bi bilo treba uravnovežiti podjetniške inovacije, javno suverenost, pravice do univerzalnega dostopa in koristi državljanov. Za prihodnost bosta bistvena nadaljnji razvoj tehnologije veriženja blokov in zagotavljanje preglednosti algoritmov.

3.5 Cilj trajnostnega razvoja št. 12: odgovorna proizvodnja in poraba

Digitalne aplikacije imajo velik potencial za spodbujanje **trajnostne potrošnje** ⁽⁴¹⁾, zato EESO poziva nacionalne in lokalne vlade, naj podprejo združene delitvene platforme in platforme za e-trgovanje, ki ponujajo trajnostne proizvode ⁽⁴²⁾. Nov pametni trajnostni sistem za označevanje trajnostnih živil, ki ga je nedavno predlagal EESO, bi zagotavljal **celovite informacije** o proizvodih ⁽⁴³⁾ za spodbujanje trajnostnih izbir potrošnikov in bolj zdravih načinov prehranjevanja ⁽⁴⁴⁾.

⁽³⁷⁾ Feiner, Amazon admits to Congress that it uses „aggregated“ data from third-party sellers to come up with its own products, 2019.

⁽³⁸⁾ Indijska uredba o neposrednih tujih naložbah 5.2.15.2.4. v: „Subjekt, ki je lastniško povezan s tržnim subjektom za e-trgovanje [...] svojih proizvodov ne sme prodajati na platformi, ki jo upravlja tak tržni subjekt“.

⁽³⁹⁾ Zlasti tistih, ki delujejo na področju javnega dobrega (zdravje, mobilnost, mesto).

⁽⁴⁰⁾ Kot so javni iskalnik, strežnik za shranjevanje v oblaku GAIA X ali platforme družbenih medijev, ki jih upravlja civilna družba.

⁽⁴¹⁾ Na primer deljenje nakupov (in izkušenj) med potrošniki, izmenjava rabljenih predmetov, digitalne oblike proizvodnje in potrošnje, lokalne digitalne platforme za spodbujanje lokalnih podjetij in, kjer je to primerno, kratke dobavne verige.

⁽⁴²⁾ Npr. belgijska platforma „La ruche qui dit oui“ z ekološkimi in sezonskimi proizvodi.

⁽⁴³⁾ Na primer informacije o proizvodnji, vplivih na okolje, sestavi, uporabi, popravljivosti in uporabnosti vsakega proizvoda.

⁽⁴⁴⁾ Mnenje EESO *Spodbujanje zdrave in trajnostne prehrane v EU*, UL C 190. 5.6.2019, str. 9.

Za večjo **trajnostnost spletnega nakupovanja** EESO predlaga, naj zakonodaja EU spodbuja dobre prakse za zmanjšanje števila vračil paketov (npr. z omejitvijo brezplačnih vračil) ⁽⁴⁵⁾, prepove uničevanje vrnjenih paketov, spodbuja skupno dostavo in večjo stopnjo izkoriščenosti dostavnih vozil.

60 % vsega podatkovnega prometa je **pretakanje videovsebin**. Kot se je izkazalo v času prostovoljnega omejevanja med pandemijo COVID-19, so alternative z nizko ločljivostjo pogosto sprejemljive in bolj trajnostne, zato bi jih bilo treba spodbujati.

3.5.1 Trajnostne informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT)

Pri proizvodnji strojne opreme za IKT bi se morali uporabljati standardi krožnega gospodarstva. Težave so na primer povezane z rudarjenjem elementov redke zemlje in drugih materialov ter proizvodnjo naprav, ki pogosto vključuje slabe delovne in okoljske pogoje (npr. na Kitajskem in v drugih državah globalnega juga).

EESO poziva k večji preglednosti proizvodnih verig IKT. Direktivo EU o okoljsko primerni zasnovi ⁽⁴⁶⁾ je treba razširiti, da bi vključevala celovite proizvodne standarde, kot so: i) trajnostni materiali (recikrirani in obnovljivi viri); ii) zasnova strojne opreme (čim daljša življenjska doba – modularne in popravljive naprave); iii) posodobitve programske opreme, ki trajajo do konca fizične življenjske dobe izdelka; iv) podaljšane garancijske dobe; v) ponovna uporaba delujočih naprav in večji obseg recikliranja materialov; vi) ambiciozni energetske standardi, vključno z dinamičnimi predpisi o najučinkovitejših napravah, v skladu s katerimi energetska najučinkovitejši izdelek postane minimalni standard; vii) standardi trajnostnosti za razvoj programske opreme in aplikacij, s katerimi bi razvijalce spodbujali k snovanju programske opreme, pri uporabi katere bi bila podatkovni promet in raba strojne opreme čim manjša. EESO pozdravlja manifest za trajnostno oblikovanje iz Karlskrona in poziva Komisijo, naj pripravi celovita merila za trajnostne proizvode na področju programske opreme ⁽⁴⁷⁾, ⁽⁴⁸⁾.

3.5.2 Pregledne proizvodne verige

Z digitalizacijo je treba povečati preglednost in odgovornost vzdolž proizvodnih verig. EESO pozdravlja predlog iz evropskega zelenega dogovora, ki ga je nemška vlada ponovno poudarila v svoji nedavni agendi digitalne politike za okolje, da se vzpostavi elektronski potni list izdelka z informacijami o materialih in standardih proizvodnje, s čimer bi opredelili pomanjkljivosti na področju trajnostnosti v proizvodnji v skladu s evropsko strategijo za družbeno odgovornost podjetij ⁽⁴⁹⁾, vključno z delovnimi standardi.

3.5.3 Krepitev združenih platform

EESO poziva Komisijo in države članice EU, naj spodbujajo razvoj združenih internetnih platform, ki delujejo kot nevtralni posredniki za boljše razporeditev koristi med proizvajalci/ponudniki storitev ter vključujejo državljane/potrošnike v upravljanje, odločanje in delitev koristi.

Zveza CoopCycle, ki jo vodijo zadruge, na primer zagotavlja platformno programsko opremo zadrugam za dostavo s kolesom v devetih evropskih mestih. Platforma za najem Fairbnb vključuje mesta in regije kot deležnike. Z darovanjem 50 % svojih prihodkov za projekte lokalnih skupnosti spodbuja novo razumevanje evropskega turizma, ki koristi tako popotnikom kot gostiteljem.

EESO poziva k politični podpori, ki bi takim platformam pomagala, da bi se razširile po Evropi. Prilagoditi bi bilo treba predpise o javnih naročilih, da bi lokalnim oblastem omogočili, da takim platformam dajo prednost.

⁽⁴⁵⁾ V povprečju je vsak osmi paket, kupljen na spletu, vrnjen. <https://www.salecycle.com/blog/featured/ecommerce-returns-2018-stats-trends/>.

⁽⁴⁶⁾ Direktiva 2009/125/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 285, 31.10.2009, str. 10).

⁽⁴⁷⁾ C. Becker in drugi: (2015), Sustainability Design and Software: The Karlskrona Manifesto, v IEEE/ACM 37th IEEE International Conference on Software Engineering, str. 467–476, doi: 10.1109/ICSE.2015.179.

⁽⁴⁸⁾ Glej tudi Kern in drugi, (2018), Sustainable software products – Towards assessment criteria for resource and energy efficiency, Future Generation Computer Systems, Bd. 86, S. 199–210, doi: 10.1016/j.future.2018.02.044.

⁽⁴⁹⁾ Obnovljena strategija EU za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011–14, COM(2011) 0681.

3.5.4 Spletno oglaševanje in potrošnja

EESO je zaskrbljen zaradi trenda naraščanja platform za e-trgovanje, ki spodbujajo netrajnostne oblike potrošnje. Sledenje odločitvam o spletnih nakupih in prilagajanje oglasov posameznikom spodbujata netrajnostno množično potrošnjo. EESO meni, da uporaba podatkov za namene tretjih oseb v Splošni uredbi o varstvu podatkov ni dovolj urejena, in poziva Komisijo, naj to zakonodajo okrepi na področju načel zadostnosti podatkov (najmanjši obseg podatkov) in povezovanja podatkov.

EESO poziva tudi k omejitvam spletnega oglaševanja. V več državah članicah so oglasi na javnih mestih, kot so šole, prepovedani. EESO bi podprl prostore brez oglasov na internetu, zlasti na iskalnikih in v družbenih medijih. EESO ugotavlja, da približno polovico vseh prihodkov svetovnega spletnega oglaševanja (več kot 300 milijard USD letno ⁽⁵⁰⁾) ustvarita dve ameriški podjetji: Google in Facebook.

EESO pozdravlja pobude, kot je sistem pomoči za trajnostno potrošnjo „Green Consumption Assistant“, ki temelji na umetni inteligenci in ga trenutno razvijata Einstein Centre Digital Future in Ecosia.org, da bi potrošnike prek iskalnikov spodbudili k nakupu bolj trajnostnih izdelkov in storitev.

3.6 Cilj trajnostnega razvoja št. 13: podnebni ukrepi

3.6.1 Digitalizacija za varstvo okolja in boj proti podnebnim spremembam

EESO pozdravlja digitalne rešitve, ki omogočajo varstvo okolja in trajnostno preobrazbo v prometu, energetskih sistemih, stavbah, kmetijstvu in drugih sektorjih. V švicarski študiji so na primer ugotovili, da bi lahko z IKT prihranili do 6,99 milijona ton ekvivalentov CO₂ letno ob lastnem ogljikem odtisu v višini 2,69 milijona ton ekvivalentov CO₂ letno ⁽⁵¹⁾. V drugih študijah je bil ugotovljen še večji potencial ⁽⁵²⁾, vendar EESO ugotavlja, da splošna digitalizacija gospodarstva in družbe doslej ni prispevala k zmanjšanju povpraševanja po energiji in zmanjšanju emisij ogljika. ⁽⁵³⁾ Zato so za izkoriščanje potenciala IKT v povezavi z varstvom podnebja in okolja potrebne podporne politike, na primer za blažitev povratnih in indukcijskih učinkov.

3.6.2 Poraba energije v strežniških gručah

Oblak je sestavljen iz fizičnih podatkovnih centrov, katerih gradnja vključuje intenzivno porabo virov, za delovanje pa je potrebne veliko energije. EESO poziva Komisijo, naj v sodelovanju z državami članicami EU pripravi popis podatkovnih centrov, ki bo zajemal energetske učinkovitost, življenjski cikel in gradbeni material. Poleg tega bi EESO pozdravil zakonodajo Komisije o vključevanju podatkovnih centrov v mestne stanovanjske soseske ali poslovne cone, da bi bolje uporabili odpadno toploto.

EESO priporoča uvedbo pristopa energetske najučinkovitejših proizvodov, po katerem bodo energetske najučinkovitejši centri postali pravilo. Pozdravil bi skupni dogovor držav članic, ki bi določal, da morajo biti novi podatkovni centri zgrajeni tako, da bodo v celoti delovali na energijo iz obnovljivih virov.

EESO priporoča uporabo umetne inteligence v podporo javnemu varstvu podnebja in energetskega prehodu.

- Kot je predlagano v beli knjigi o umetni inteligenci, bi morala Komisija predlagati ukrepe, s katerimi lahko države članice spodbujajo trajnostne rešitve na področju umetne inteligence.
- Z avtonomnimi vozili, ki bi jih vodila umetna inteligenca, bi lahko zmanjšali emisije toplogrednih plinov v mestnem prometu z optimizacijo prometa/algoritmi ekološke vožnje ali storitvami skupnih voženj z voznim parkom popolnoma električnih avtonomnih vozil.
- Z umetno inteligenco je mogoče izboljšati napovedovanje ponudbe in povpraševanja po obnovljivih virih energije v distribucijskem omrežju ali izboljšati shranjevanje energije, energetske učinkovitost in uravnavanje obremenitev.

⁽⁵⁰⁾ Emarketer.com

⁽⁵¹⁾ Hilty & Bieser (2017): Opportunities and risks of digitalisation for climate protection in Switzerland.

⁽⁵²⁾ Npr. GESI/Accenture (2015): SMARTer2030. ICT Solutions for 21st Century Challenges.

⁽⁵³⁾ Lange & Santarius (2020), Smart Green World. Making Digitalization Work for Sustainability; Lange, Pohl & Santarius (2020): Digitalization and Energy Consumption. Does ICT Reduce Energy Demand?

3.7 Pametna mesta in drugi primeri

EESO pozdravlja aplikacije za tehnologijo pametnih mest v oblaku, ki upravljajo podatke v realnem času in omogočajo boljše odločanje, na primer racionalizacijo odvoza odpadkov, manjše prometne zastoje, boljšo kakovost zraka in boljšo distribucijo energije (z energetskimi sistemi s 100 % energije iz obnovljivih virov, upravljanjem omrežij ter s prilagajanjem dobave električne energije in povpraševanja po njej).

3.7.1 Ključno je področje mobilnosti, tudi koncept **mobiliti kot storitve**, ki spodbuja boljšo uporabo javnega prostora, podatkov in infrastrukture, da bi zmanjšali emisije ogljika s povezovanjem zasebnega in javnega prevoza. Z multimodalnim prevozom, vključno s souporabo koles, souporabo avtomobilov, javnim prevozom, taksiji in drugimi vrstami prevoza, se lahko močno poveča privlačnost javnega in skupnega prevoza in zmanjša uporaba avtomobilov. Trije vodilni primer iz držav članic so:

- **Amsterdam**, ki z zainteresiranimi stranmi deli podatke o prometu, da omogoča razvoj aplikacij za spremljanje javnega prometa na zemljevidu,
- **Barcelona** ima znano linijo podzemne železnice št. 9, ki je dolga 47,8 km in z vlaki brez voznika povezuje letališče z železniškimi postajami,
- inovativni pametni kolesarski sistem v **København** se uporablja za spremljanje in upravljanje kakovosti zraka in prometnih zamaškov.

3.7.2 EESO pozdravlja pametne in trajnostne politike v Barceloni ter projekte pametnih mest EU, na primer:

- projekt **REMOURBAN**⁽⁵⁴⁾, v katerem bo preizkušena vrsta tehničnih inovacij in poslovnih modelov za prenovu mest, vključuje pa Valladolid (Španija) ter morda Seraing (Belgija) in Miškolc (Madžarska),
- turistična mesta, kot so Valencia (Španija), Dresden (Nemčija) in Antalija (Turčija), ki so vodilna v projektu pametnih mest EU **MATCHUP**⁽⁵⁵⁾.

3.7.3 Za okrevanje po pandemiji COVID-19 je ključen **trajnostni turizem**. To temo bi morali naprej razvijati ob upoštevanju nedavnih mnenj EESO v zvezi s tem⁽⁵⁶⁾. Zlasti bi bilo treba spodbujati prevozna sredstva, ki ne onesnažujejo okolja, kot so kolesa in kolektivni prevoz, razvijati letalske motorje z vse učinkovitejšo porabo goriva in spodbujati prenovu nastanitvenih objektov s **certifikatom znaka za okolje**.

3.7.4 EESO pozdravlja trajnostne pristope k **digitalizaciji kmetijstva** in se sklicuje na mnenje EESO o strategiji Komisije „od vil do vilic“⁽⁵⁷⁾, ki je trenutno v pripravi. Odbor želi zagotoviti, da bodo imele tudi manjše in srednje velike kmetije koristi od digitalnih rešitev, ki bi jih uvedle za potreben agroekološki prehod, če bi tako želele, pri čemer bi te rešitve morale biti finančno vzdržne in ter ostati pod nadzorom kmetov. Obstaja vrsta inovativnih tehnoloških aplikacij, med katerimi številne ponujajo očitne prednosti za družbo, ki prehaja k bolj trajnostni proizvodnji živil (npr. droni za spremljanje posevkov in živine, roboti za sejanje, odstranjevanje plevela, pobiranje pridelka ali molžo ter možnost „vertikalnih kmetij“ v mestih z veliko manjšo porabo vode in lokalno dobavo). V tem okviru EESO spodbuja solastništvo, sisteme izmenjave podatkov⁽⁵⁸⁾ in druge inovativne modele.

Pri upravljanju digitalne revolucije v kmetijstvu se pojavljajo zapleteni izzivi in EESO ugotavlja, kako pomembne so pobude, kot je FAIRshare⁽⁵⁹⁾, za spodbujanje uporabe digitalnih orodij za optimizacijo kmetijske prakse. V tem okviru je zlasti pomembno, da se pridobijo znanje in spretnosti ter vzpostavi zaupanje, hkrati pa odpravi digitalna vrzel, značilna za podeželje.

⁽⁵⁴⁾ <http://www.remourban.eu/>

⁽⁵⁵⁾ <https://www.matchup-project.eu/>

⁽⁵⁶⁾ Mnenji EESO Mednarodna trgovina in turizem – svetovna agenda za trajnostni razvoj (UL C 14, 15.1.2020, str. 40) in Turizem in promet v letu 2020 in pozneje (glej stran 219 tega Uradnega lista).

⁽⁵⁷⁾ Mnenje EESO „Od vil do vilic“: trajnostna prehranska strategija, 2020 (glej stran 268 tega Uradnega lista).

⁽⁵⁸⁾ Kot je JoinData, neodvisna podatkovna platforma za kmete (join-data.nl).

⁽⁵⁹⁾ <http://www.h2020fairshare.eu/>

3.7.5 **E-zdravje** je bistveno za odločanje na podlagi informacij in dokazov, preglednost postopkov oskrbe, zmanjšanje števila napak, večjo diagnostično točnost in stroškovno učinkovitost ter skrajšanje čakalnih dob in zmanjšanje količine odpadkov. Omejevanje socialnih stikov in karantena kot odziv na pandemijo sta nenadoma sprožila bistveno širše zavedanje o potencialih e-zdravja.

V Bruslju, 17. septembra 2020

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER
